

Po szczepieniu

Czy po szczepieniu mogą wystąpić niepożądane reakcje?

Szczepionka jest złożonym preparatem zawierającym żywe lub zabite drobnoustroje albo ich części oraz wiele związków wspomagających, dlatego – jak w przypadku innych leków – u niektórych dzieci po jej podaniu mogą wystąpić niepożądane reakcje (tzw. niepożądane odczyny poszczepienne [NOP]). Większość ma łagodny przebieg i ustępuje w ciągu kilku dni. Zazwyczaj nie wymagają one interwencji lekarza i szczególnego leczenia. NOP mogą wystąpić po podaniu każdej szczepionki, a do najczęściej stwierdzanych należą:

- gorączka
- odczyn w miejscu wstrzyknięcia (obrzęk, zaczerwienienie, przemijający ból).

Powyższe objawy to skutek reakcji układu odpornościowego na podane w szczepionce bakterie i wirusy lub ich fragmenty. Reakcja ta rozpoczyna proces produkcji przeciwciał ochronnych i komórek odpornościo-

wych. Brak tych objawów po szczepieniu nie świadczy jednak o jego nieskuteczności.

Oprócz opisanych częstych NOP niektóre szczepionki mogą (bardzo rzadko) wywoływać charakterystyczne poważniejsze reakcje związane z:

- żywymi drobnoustrojami zawartymi w szczepionce
- odpowiedzią na niektóre czynniki składniki szczepionki (np. zabite bakterie krztuśca)
- nadwrażliwością (alergią) na niektóre składniki podanego preparatu.

Podobnie jak po każdym leku, tak i po podaniu szczepionki mogą wystąpić objawy natychmiastowej reakcji uczuleniowej. Występują one w krótkim czasie po podaniu preparatu i mogą obejmować zaburzenia przytomności, omdlenia, zmiany na skórze o typie bąbli pokrzywkowych lub rumienia, czy zaburzenia oddychania. Wymagają one udzielenia szybkiej, fachowej pomocy. **Dlatego też szczepienie powinni wykonywać tylko wykwalifikowani pracownicy ochrony zdrowia w stosownie wyposażonych placówkach (poradniach, przychodniach, gabinetach lekarskich)**, zapewniających udzielenie takiej pomocy w razie wystą-

pienia najpoważniejszych, niespodziewanych reakcji. Z tego również względu, pomimo że sytuacje takie występują rzadko, zaleca się pozostanie w gabinecie zabiegowym lub jego bliskim sąsiedztwie co najmniej przez 20 minut po szczepieniu.

Inne poważne objawy, takie jak wysoka gorączka (>40,5°C), drgawki, nagła wiotkość i bledność skóry u dziecka czy zaburzenia świadomości pojawiające się do kilku dni po szczepieniu również zdarzają się bardzo rzadko. W razie ich wystąpienia niezbędna może być interwencja medyczna. Jeżeli u Twojego dziecka kiedykolwiek takie objawy wystąpiły, poinformuj o tym lekarza przed kolejnym szczepieniem.

W przypadku wszystkich obecnie stosowanych szczepionek ryzyko wystąpienia poważnego NOP jest wielokrotnie mniejsze niż ryzyko i konsekwencje wynikające z zachorowania na chorobę zakaźną, przed którą chroni szczepienie.

Więcej na www.pediatria.mp.pl

Jak postępować w przypadku niepożądanego reakcji?

Zasady postępowania w przypadku najczęstszych NOP przedstawiono w tabeli. Wystąpienie danego objawu po szczepieniu nie oznacza, że szczepienie stanowiło jego przyczynę. Często zbieżność ta jest przypadkowa, zwłaszcza jeśli obserwowane reakcje nie są typowe dla określonego preparatu. Ocena i analiza objawów nale-

ży do lekarza oraz odpowiednich służb sanitarno-epidemiologicznych, ale skuteczność wykrywania prawdziwych NOP zależy także od Twojej wnikliwej obserwacji i przekazywania odpowiednich informacji lekarzowi, który na tej podstawie wypełnia specjalny formularz zgłoszenia NOP, przesyłany następnie do lokalnej stacji sanitarno-epidemiologicznej (zwyczajowo: sanepid). Uzasadnione podejrzenie poważnego NOP stanowi wskazanie do zastosowania innej, lepiej tolerowanej szczepionki albo całkowitej rezygnacji z tego szczepienia u Twojego dziecka.

Na co należy zwrócić uwagę?

Oprócz objawów wymienionych w tabeli mogą wystąpić również:

- zaburzenia snu
- zaburzenia apetytu
- zmniejszenie normalnej aktywności dziecka.

Poinformuj o nich lekarza na najbliższej wizycie szczepiennej.

Jak można zmniejszyć ryzyko wystąpienia niepożądanego reakcji?

Ryzyko wystąpienia NOP można zmniejszyć prawidłowa kwalifikacja dziecka do szczepienia, jaką przeprowadza lekarz. Polega ona na dokładnym zebrawaniu wywiadu, zbadaniu dziecka oraz ocenie jego stanu zdrowia; jest to jedno z podstawowych zadań lekarza kwalifikującego do szczepienia.

Wybierając się na wizytę w celu zaszczepienia dziecka, przygotuj sobie odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy dziecko jest chore?
- Czy dziecko było leczone lub badane w szpitalu (jeśli tak, zabierz ze sobą kartę informacyjną)?
- Czy dziecko jest uczulone na leki, pokarmy lub szczepionki?
- Czy u dziecka wystąpiła już kiedyś poważna reakcja po podaniu szczepionki?
- Czy lekarz stwierdził u dziecka zaburzenia odporności lub podejrzewał ich występowanie (wrodzone lub nabyte, w tym AIDS lub związane z leczeniem nowotworu złośliwego (np. chłoniaka lub białaczki))?
- Czy u dziecka występowały drgawki lub inne objawy ze strony układu nerwowego (np. zaburzenia świadomości, utrata przytomności, niedowład lub paraliż, upośledzenie umysłowe)?
- Czy dziecko w ciągu minionych 3 miesięcy otrzymywało leki steroidowe (w zastrzykach lub doustnie, takie jak Corhydron, Fenicort, Encorton, Encorton, Solu-Medrol, Medrol, Metypred, Dexaven, Pabi-Dexamethason) lub leki przeciwnowotworowe (cytostatyki) albo zostało poddane radioterapii (potrzebne będą informacje o dawkach i czasie stosowania tych leków)?

• Czy w ciągu minionego roku dziecko otrzymało krew, preparaty krwi lub immunoglobuliny?

- Czy dziecko otrzymało jakieś szczepionki w ciągu ostatnich 4 tygodni?

Po uzyskaniu odpowiedzi na wymienione pytania można ocenić, czy dziecko nie ma przeciwwskazań do szczepienia i czy nie jest obciążone większym ryzykiem wystąpienia NOP.

Jakie stany i choroby nie stanowią przeciwwskazania do szczepień?

Wiele stanów i chorób powszechnie uznawanych za przeszkodę w wykonaniu szczepienia w rzeczywistości nie stanowią takich przeciwwskazań. Należą do nich:

- katar lub lekka infekcja z temperaturą ciała do 38,5°C – w zależności od ciężkości przebiegu choroby i wysokości gorączki lekarz może jednak zdecydować o odroczeniu szczepienia o 1–2 tygodni do czasu wyzdrowienia dziecka
- alergia, a także atopowe zapalenie skóry, astma oskrzelowa, katar sienny
- wcześniactwo, mała urodzeniowa masa ciała – w przypadku bardzo młodych wcześniaków (urodzonych przed 32. tyg. ciąży) wyjątek stanowi szczepienie przeciwko biegunce rotawirusowej
- niedożywienie
- drgawki u najbliższych krewnych (rodzice, rodzeństwo)

- przyjmowanie antybiotyków, stosowanie maści przeciwzapalnych na skórę lub leków w inhalacji
- zapalenie lub miejscowe zakażenie skóry (szczepionkę można podać w inne miejsce)
- przewlekłe choroby serca, nerek i wątroby w stabilnym okresie (kiedy nie występuje nasilenie objawów)
- stabilny stan neurologiczny w przypadku chorób układu nerwowego (np. mózgowego porażenia dziecięcego, zespołu Downa, skutecznie leczonej padaczki)
- żółtaczka fizjologiczna noworodków.

Zapamiętaj

1) Szczepienia chronią Twoje dziecko przed poważnymi chorobami. Ryzyko wystąpienia NOP jest wielokrotnie niższe niż ryzyko związane z konsekwencjami zachorowania na chorobę zakaźną, przeciwko której chroni szczepionka.

2) Szczepienie powinni wykonywać tylko wykwalifikowani pracownicy ochrony zdrowia w odpowiednich warunkach, tzn. w stosownie wyposażonych placówkach (poradniach, przychodniach, gabinetach lekarskich), zapewniających udzielenie natychmiastowej pomocy w razie wystąpienia rzadkich, niespodziewanych reakcji (np. alergicznych).

3) Jeżeli po szczepieniu zauważysz u dziecka typowe NOP, koniecznie powiedz o tym lekarzowi. Łagodne reakcje poszczepienne możesz zgłosić podczas kolejnej wizyty, natomiast o poważniejszych objawach poinformuj natychmiast.

Więcej na www.pediatrica.mp.pl

Oceń, czy u Twojego dziecka po podaniu szczepionki pojawiły się:		Zaznacz, jeśli wystąpiły	Co można zrobić?	Kiedy konieczna jest pomoc lekarska?
Objawy w miejscu podania zastrzyku	Zaczerwienienie		– Obserwuj – Zgłoś lekarzowi podczas najbliższej wizyty szczepiennej	– Duża rozległość zmian (przechodzi na sąsiednie stawy)
	Obrzęk		– Obserwuj – Zgłoś lekarzowi podczas najbliższej wizyty szczepiennej	– Duża rozległość zmian (przechodzi na sąsiednie stawy) – Ropień
	Ból		– Obserwuj – Podaj leki przeciwbólowe (paracetamol, ibuprofen – dawka w zależności od wieku i masy ciała dziecka)	– Duży niepokój dziecka – Trudności w poruszaniu kończyną
Objawy ogólne	Gorączka		– Jeśli temperatura nie przekracza 39°C, podaj lek przeciwgorączkowy – Zgłoś lekarzowi podczas najbliższej wizyty szczepiennej	– Jeśli temperatura przekracza 39°C i nie zmniejsza się pod wpływem leków przeciwgorączkowych – Jeżeli gorączce towarzyszą dodatkowe objawy, np. nadmierna sennaść, utrudniony kontakt z dzieckiem, drgawki
	Rozdrażnienie		– Obserwuj – Zgłoś lekarzowi podczas najbliższej wizyty szczepiennej	– Pojawienie się trudnego do uspokojenia krzyku lub płaczu dziecka, trwającego co najmniej 3 godziny – Drgawki

Wraz z Twoim lekarzem zapraszamy do portalu Medycyny Praktycznej mp.pl, gdzie znajdziesz popularnonaukowe informacje przygotowane dla pacjentów przez najwybitniejszych ekspertów z całej Polski, dowiesz się więcej o swoich lekach, wymienisz opinie z innymi chorymi, będziesz mógł zamieścić podziękowania dla swojego lekarza.

Medycyna Praktyczna, instytucja założona przez lekarzy w 1990 roku, jest wiodącym wydawcą literatury fachowej i centrum szkolenia lekarzy. 99% lekarzy wykorzystuje publikacje MP przy podejmowaniu decyzji diagnostycznych i terapeutycznych.

Materiał opublikowany na niniejszej karcie ma charakter edukacyjny i zawiera ogólne wiadomości o chorobie oraz postępowaniu w niej. Nie stanowi on porady lekarskiej, opinii, orzeczenia lub informacji o stanie zdrowia określonego pacjenta w rozumieniu Ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty.

Materiał reklamowy opublikowany na niniejszej karcie nie stanowi zalecenia lub poparcia jakiegokolwiek produktu przez lekarza korzystającego z karty.

Autorki: dr med. Ilona Małecka, lek. med. Izabela Tarczoń